

ВІДГУК
офіційного опонента дисертації
Матохнюк Людмили Олександрівни
«Психологія інформаційної компетентності особистості
(генеза онтологічного розвитку)»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук
за спеціальності 19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Ознайомлення з дисертацією, авторефератом та науковими-методичними публікаціями Матохнюк Людмили Олександрівни визначаємо такі висновки.

Обґрунтування теми дисертації: як європейські країни світу, громадяни України прагнуть насамперед економічного, військово-політичного та культурного розвитку; дбають про власну безпеку, зокрема інформаційну. На тлі холодної війни теперішня Російська імперія веде гібридну війну, прагне влади, ресурсів, умами людей як власної країни, так всього російського світу, а перемагає в боротьбі той, хто володіє інформацією.

Майбутній Україні потрібні в ХХІ ст. не скільки матеріальні, скільки інтелектуальні ресурси, дбати про інформаційну компетентність громадян, саме вони створюють нові сучасні технології, ідеї, власне добробут.

Вищезначена проблема сталого розвитку, фундаментально-теоретичні та емпірично-прикладні розробки психології повинні дбати про інформаційну компетентність громадян – від дітей до зрілих та літніх людей, або майбутнього нашої країни не буде.

В дисертації Л. О. Матохнюк знаходимо теоретико-психологічне обґрунтування та експериментальну перевірку мети, структури, функцій, засобів розвитку інформаційної компетентностей. З огляду на сказане, вивчення інформаційної компетентності як психологічного феномену особистості в нинішньому динамічному суспільстві є актуальною науково-практичною проблемою. Інформаційна компетентність забезпечується постійним особистісним розвитком, відповідно до нових досягнень в галузі інформатизації суспільства, удосконалює психологічну готовність до навчання, саморозвиток в широкому розумінні компетентностей. Отже, тему докторської дисертації Л. О. Матохнюк «Психологія інформаційної компетентності особистості (генеза

онтологічного розвитку)» вважаємо актуальною, важливою для сучасного розвитку психологічної науки та практики в інтересах суспільства.

Дисертація Л.О. Матохнюк виконана згідно теми науково-дослідної роботи кафедри загальної та диференціальної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» «Особистісне зростання психолога, педагога на етапі професійного навчання».

Тема дисертації затверджена вченій радою Комунального вищого навчального закладу «Вінницька академія неперервної освіти» та узгоджена Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні.

Наукова новизна розкрита змістовно та чітко. Здобувачка вперше системно розкрила психологічний зміст інформаційної компетентності як інтегральну якість особистості та розробила структурно-функціональну модель інформаційної компетентності особистості, компонентний склад кожного його блоків.

Л.О. Матохнюк поглибила теоретичне уявлення про вплив інформаційного суспільства особистості; пріоритетні напрямки розвитку психології інформаційної компетентності особистості; нормативно-правову базу взаємодії інформаційних технологій та освітніх інституцій на всіх рівнях. Дістали подальшого розвитку науково-психологічні підходи щодо інформаційної компетентності особистості як психологічного феномену;

Практичне значення одержаних результатів використано у програмах нормативних навчальних дисциплін та робочих навчальних програмах для означених студентів психологів, які впроваджено в освітній процес впродовж 2018 року та отримано 12 довідок з різних навчальних закладів.

Основні теоретичні та практичні положення і результати дослідження висвітлено й схвалено на 23-х міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук «Формування психологічної готовності майбутніх інженерів-прикордонників

до професійної діяльності» захищена у 2006 році. Матеріали дисертації, положення, висновки в тексті докторської дисертації не використовуються.

Основні результати дослідження відображено в 58 публікаціях, із яких дві одноосібні монографії; 22 статті – у фахових наукових виданнях України; 8 статей у міжнародних наукових виданнях інших держав та виданнях, що включені до наукометричних баз даних; авторське свідоцтво; 24 статті – в інших наукових виданнях; навчальний посібник.

Про належний теоретико-методологічний рівень дисертаційної праці свідчить логіка та структура розгортання змісту дослідження, що містить п'ять розділів, у яких висвітлюється послідовність виконання п'яти головних завдань. У вступі до дисертації та, відповідно, автореферату, коротко та водночас чітко викладено загальну методологію дослідження – їх коректний опис об'єкту, предмету, мети, вихідні гіпотези та теоретико-методологічні засади. Обґрунтування його методів справляють враження стандартизованих, надійних й валідних, а вибірка – репрезентативною.

У першому розділі «Теоретико-методологічний аналіз генези інформаційної компетентності особистості» дисертанткою описано аналіз основних наукових теорій потреб й мотивацій, що дозволили їй визначити актуальність проблеми. За результатами проведеного теоретичного аналізу наукової літератури Л. О. Матохнюк розкрито сутність понять інформація, інформаційне суспільство, компетенція, компетентність, інформаційно-комунікаційні технології або інформаційні технології, ефективність життєдіяльності, інформаційна компетентність особистості. На основі проведеного емпіричного дослідження дисертанткою виокремлено психологічні проблеми, які виникають в інформаційному суспільстві.

У другому розділі «Концептуальна модель інформаційної компетентності особистості» дисертанткою охарактеризовано показники, компоненти та рівні інформаційної компетентності особистості.

Використаний авторкою метод кластерного аналізу дозволив розробити структурно-функціональну модель інформаційної компетентності особистості, яка включає п'ять блоків. Обґрунтовано психологічну рефлексію, яка поєднує

особливості поведінки та її уміння управляти своїми вчинками, а у міжособистісних стосунках підтримує моральність поведінки та може призвести як до розвитку інформаційної компетентності, так і до її деформації.

Позитивним аспектом є те, що визначено сукупність типових характеристик біполярних факторів які дозволяють глибше відобразити рівень прояву компонентів у конкретної людини, та визначити загальний рівень інформаційної компетентності особистості.

Особливої уваги заслуговує наведені авторкою задачі інформаційної компетентності особистості, які знаходять своє відображення в конкретних головних функціях. Це дозволило їй визначити траєкторію шляху становлення особистості з урахуванням розвитку її якостей, професійного самовизначення, мотиваційної сфери, спонукань, усвідомлення суті життя тощо.

В розділі «Емпіричне дослідження інформаційної компетентності особистості» Л. О. Матохнюк аргументовано здійснено аналіз інформаційної компетентності представників з різних регіонів України, емпірично досліджено сформованість показників інформаційної компетентності дорослих, обґрунтовано та підтверджено вибір респондентів з числа освітян, оскільки що саме від їх рівня залежить розвиток інформаційної компетентності учнів, молоді, дорослих членів суспільства.

Особливої уваги заслуговує осмислена та реалізована дисертанткою організація емпіричного дослідження, що виявляється в обґрунтованості побудови програми, в адекватності підбору стандартизованого інструментарію (тести, опитувальники тощо).

Л.О. Матохнюк розробила методику виявленню рівня інформаційної компетентності дорослих осіб, яка відповідає психометричним вимогам, що підтвержені авторським свідоцтвом у співавторстві із Ю.Б. Максименком.

Отримані емпіричні дані спонукали дисертантку не тільки обґрунтовано теоретико-методологічні засадження дослідження, а й подано комплекс засобів і технологій розвитку інформаційної компетентності особистості в онтогенезі.

У четвертому розділі «Технології розвитку інформаційної компетентності особистості» здійснено аналіз особливостей інформатизації освітнього процесу

в країнах Євросоюзу, проаналізовано засоби розвитку інформаційної компетентності в освітньому просторі України та вимоги до використання інформаційно-комунікаційних технологій з урахуванням індивідуальних особливостей особистості.

Отримані Л.О. Матохнюк результати переконливо доводять, що в Україні інформаційна компетентність всебічно розвиненої особистості розробляються шляхом створення цілісної системи сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Наявність знань, умінь та навичок цих технологій ефективно сприймають та аналізують повідомлення людини навіть при наявності хибних чи застарілих стереотипів, здійснювати міжособистісне спілкування за умов використання інформаційно-комунікаційних технологій.

У п'ятому розділі «Програма та безпечні умови розвитку інформаційної компетентності особистості» представлено програму розвитку інформаційної компетентності особистості та технології впливу інформаційно-комунікаційних технологій на її життєдіяльність.

Безперечним здобутком дисертантки є запропонована програма розвитку інформаційної компетентності особистості, яка передбачає формування мотивації на досягнення успіху; трансформацію смисложиттєвих та ціннісних орієнтацій; розширення інтернального локус контролю; активного прагнення до позитивної результативності процесу самореалізації; відстоювання своїх поглядів, відповідальність за свої вчинки; здатність і можливість контактувати з оточуючими; усвідомлення себе носієм позитивних, соціально бажаних характеристик, у певному сенсі задоволення собою (самоповага); спрямованість на задоволення людиною процесу діяльності та саморозвитку (самосвідомості).

Вона наводить переконливі аргументи, доводячи, що однією із сфер реалізації розвитку інформаційної компетентності особистості є здійснення широкої системи навчання «дошкільний вік – післядипломна освіта» – за допомогою професійно-психологічного тренінгу; розвивальних засобів («хмарні» технології, педагогічні програмні засоби, проектні технології та ін.); створення спільних інформаційних ресурсів (кластерів та ін.) з метою актуалізації особистісних ресурсів, які стимулюють зміни мотиваційно-

спонукальної, когнітивно-діяльній, особистісно-ціннісній, змістовній, професійній сферах особистості.

Результати програми розвитку інформаційної компетентності Л. О. Матохнюк підтвердили ефективність та доцільність застосування розроблених автором методів, прийомів і засобів теоретичної та емпіричної перевірки.

Висновки дисертаційного дослідження Л. О. Матохнюк виписані логічні та ґрунтовні; їх зміст повною мірою послідовно і чітко відображають найважливіші матеріали та здобутки авторки, подальші перспективи дослідження.

Список використаних джерел оформлений правильно й розкриває сучасний стан проблеми загалом та власну роль публікацій авторки.

Значущість дисертації Л. О. Матохнюк системно підтверджують додатки авторських анкет «Медіа-грамотність», «Комп'ютер та здоров'я», тест-опитувальник «Інформаційна компетентність особистості», програма розвитку інформаційної компетентності особистості, які свідчать професійну кваліфікацію дисертантки як психолога.

Текст автореферату та дисертації написані науковою літературною мовою, їх зміст та обсяг відповідають вимогам ДАКу. Зміст автореферату адекватно розкриває зміст дисертації.

У цілому, представлений в дисертації матеріал, глибина його психологічного аналізу, кінцеві вичерпні висновки не викликають заперечень. Однак, попри високий науково-теоретичний рівень дослідження, його наукову новизну і практичну значущість, у контексті наукової дискусії слід зробити деякі зауваження та побажання:

1. Серед емпіричного інструментарію замало методик та тестів для оцінки інтелекту, креативності, саморегуляції й самоконтролю, адиктивної поведінки, які були заявлені у вступі експерименту, але в самому тексті результати експерименту не наведені.

2. Питання законодавчої й екологічної сфери до психологічного дослідження прямого відношення не прописані. Ці питання варто розглядати через проблематику особистісних принципів і цінностей.

3. В параграфі 5.1. не представлено перелік показників сформованості інформаційної компетентності педагогів після впровадження програми її розвитку. В той же час ми знаходимо ці результати в додатку П. Також тренінги можна було б перенести з додатків до основного тексту і більш детально описати у формувальному експерименті. Це підсилює б значущість і ефективність проведеного експериментального дослідження.

4. Інформаційна компетентність є ключовою в організації діяльності суб'єкта інформаційної компетентності технологій. В дисертаційній праці враховані численні напрацювання в галузі інженерної психології щодо сутності та шляхів розвитку інформаційної компетентності операторів різних профілів. Їх варто розширити за напрямками професій.

5. На жаль, авторці не вдалося уникнути порушень стилістичних і орфографічних норм у тексті дисертації та авторефераті.

Ці зауваження та недоліки, наукове дослідження Л. О. Матохнюк розцінюється як самостійну завершену наукову працю, важливу для галузі загальної психології та низки практичних рекомендації навчальних закладів різного рівня.

На підставі зазначено, що дисертаційна «Психологія інформаційної компетентності особистості (генеза онтологічного розвитку)» здійснена на високому науковому рівні, повністю відповідає існуючим стандартам і вимогам п. п. 10, 11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, які висуваються до дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук, а його авторка Матохнюк Людмила Олександрівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.

Офіційний опонент:

перший проректор

Київського інституту сучасної психології та психотерапії

доктор психологічних наук, професор

С. І. Яковенко